

'TORTOSA, 2021: CAPITAL DE LA CULTURA CATALANA. 21 PERSONALITATS EBRENQUES DE L'ART I LA CULTURA QUE ENS HAN PORTAT FINS AQUÍ'

Xavier Coluig
escriptor

Carlota de Mena, l'"actriu moderna" (5/21)

Carlota de Mena va néixer el 13 de febrer de 1845, a Tortosa, segurament a la "fonda anomenada Hostal de l'Àngel instal·lada a un vell casalici de pedra picada, situat a la cantonada entre els carrers de l'Àngel i Montcada [...]", segons Francesc Mestre i Noé en el seu relat *Contalles Crepusculars Tortosines*. L'arribada al món de Carlota de Mena va coincidir amb un boom teatral a la capital de les Terres de l'Ebre, que va liderar un dinamisme cultural que la regió no ha aconseguit de replicar mai més. Segons Mestre i Noé, tres eren els teatres que estaven en actiu durant aquest moment: 1) el Liceo, el qual tenia "encara reminiscències dels antics corals on se representaven les farses còmiques, tràgiques i dramàtiques" i que era finançat per la burgesia local; 2) La Amistad, instal·lat "al carrer de les Taules Velles en un vell solar de la Seu, expropiat arran de la desamortització" i "sostingut per la classe artesana"; i 3) el teatre de Santa Creu - més tard anomenat de la Mercè - que obeïa a la voluntat local de "dotar Tortosa d'un teatre a la moderna" i que fou "construït entre l'Ajunta-

ment i una colla de jòvens tortosins, la major part protectors del Liceo" (el qual no va subsistir més enllà del 1848). La societat tortosina d'aquell moment va convertir el teatre en la seva forma d'entreteniment preferida i la gent, de tots els estaments socials, hi acudia en massa. Mestre i Noé explica el fenomen recordant que acabàvem de "sortir d'una sèrie de discòrdies sagnants i d'una guerra fratricida que va esmicolar vides i hisendes i va sembrar odis inhumans. La reconciliació s'imposava i els ciutadans la desitjaven. Per això fundaren el 1840 lo Liceo i als pocs anys lo teatre de La Amistad, per reunir-se frater-nalment, hòmens de totes les idees, per exaltar els sentiments [...] educar el poble [...] i per "alimentar el romanticisme renaixent". Va ser al teatre de Santa Creu, però, on segurament la petita Carlota de Mena, emparada pels seus progenitors, donaria els seus primers passos artístics. "[...] la nena Carlota feia les delícies de l'auditori, i tan excepcionals eren les seues condicions, que a nou anys d'edat ja va debutar al costat de l'eximí actor don Julià Romea,

amb lo qual va vindre a Tortosa algunes vegades i més tard també formant part de les companyies de Valero i Vico i darrerament de la de Tubau". Carlota de Mena va formar-se en l'art de la interpretació a partir del 1860 al Conservatori de Barcelona i també va participar en l'Orfeo Barcelonès entre el 1862 i el 1863. Els primers papers els rebé en qualitat de subalterna a la companyia d'Andreu Cazorro al Teatre Odeón. A nivell personal, va casar-se amb el professor Josep Delhom, de Figueres. Fruit d'aquest matrimoni van néixer la Dolors, el 1869, i el Carles, el 1872, els quals van seguir una carrera en el món de l'espectacle i la interpretació, com havia fet la seva mare. En el cas de la Dolors Delhom i de Mena, cal dir que va llaurar-se un nom propi a l'escena teatral barcelonessa, el qual, tot i no arribar al nivell d'excel·lència del de la seva mare, en un moment donat també va ser reputadíssim. Segons el web de l'Institut del Teatre de Barcelona, el 1872 fou "quan s'uní professionalment amb Antoni Tutau al teatre Olimp. Mena va esdevenir la

primera actriu indiscutible dels projectes modernitzadors que endegà Tutau, amb qui s'acabaria casant en segones núpcies [després de la mort del seu primer marit] [...]. Treballaren a l'Odeon (1874-1875), l'Espanyol (1879-1880), el Liceu (1880-1881), el Tivoli (1883-1884), el Granvia (1892-1893), el Romea (1894) o el Principal (1898), així com en altres capitals catalanes com Palma (1874), Vilanova i la Geltrú (1875-1876), Tarragona i Reus (1878-1879), Sabadell, Terrassa, Mataró (1897) o Olot (1898). Tanmateix, el local on més petja va deixar l'actriu fou al Teatre Novetats, sobretot al llarg dels vuitanta i noranta al capdavant de la secció catalana i emparant la campanya

de l'Associació d'Autors Dramàtics Catalans". Va ser aquí on va estrenar alguns dels més grans èxits d'Àngel Guimerà, com *El fill del rei*, *La boja* o *L'ànima morta*. També van rebre grans elogis les interpretacions que va fer de les heroïnes de Frederic Soler o Ignasi Iglesias. Tot i els comentaris de favoritisme que la seva unió amb Antoni Tutau va originar, Carlota de Mena va ser un referent interpretatiu per a generacions senceres d'actrius posteriors. "Fou una de les grans primeres actrius de la segona meitat del segle XIX, juntament amb Mercè Abella o Paca Soler, de qui fou declarada hereva artística. Va ser elogiada per la seva versatilitat a l'hora de representar tot tipus de gèneres, des de melodrames i comèdies fins a Henrik Ibsen, bé fos en català o en castellà", afirma amb contundència la web de l'Institut del Teatre. El 28 de desembre de 1902, a Manresa, Carlota de Mena va sofrir una apoplexia en plena representació de l'obra *Locura de amor*, de Manuel Tamayo i Baus, de la qual no es va recuperar i va morir el dia següent.